నివేదించదగినది

భారత సుప్రీం కోర్టులో

సివిల్ అప్పిలేట్ అధికార పరిధి

సివిల్ అప్పీల్ నెం. 482 /2023

(@ ఎస్ఎల్పి (సి) నెం. 1866/2023)

(@ డైరీ నెం. 29470/ 2021)

ల్యాండ్ అక్విజిషన్ కలెక్టర్ & మరొకరు

. ...అప్పీలెంట్(లు)

వర్సెస్

అశోక్ కుమార్ & ఇతరులు

. ...ప్రతివాది(లు)

తీర్పు

MR షా, న్యాయమూర్తి.

1.ఢిల్లీ హైకోర్టు, న్యూఢిల్లీ వారు రిట్ పిటీషన్ (సి) నెం. 3581/2015 లో లో సెక్షన్ 24(2) ప్రకారం మరియు ప్రశ్నార్థకమైన భూమికి సంబంధించి భూసేకరణ రద్దు చేయబడినట్లు బావించబడి భూసేకరణ లో, న్యాయ పరిహారము మరియు పారదర్శకత హక్కు, మరియు పునరావాసం మరియు పునరావాస చట్టం, 2013 (ఇకపై "చట్టం, 2013"గా సూచిస్తారు) లో జారీ చేసిన ఆక్షేపిత తీర్పు మరియు ఉత్తర్వుతో అప్పీల్ దారులైన ల్యాండ్ అక్విజిషన్ కలెక్టర్ & మరొకరు అసంతృప్తి చెంది, ప్రస్తుత అప్పీల్ ను దాఖలు చేశారు.

2. ఆయా సంబంధిత పక్షాల తరపున హాజరైన న్యాయవాదుల వాదనలను విని, హైకోర్టు ఇచ్చిన ఆక్షేపిత తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు ద్వారా ప్రశ్నార్థకమైన భూమికి సంబంధించి భూమిని స్వాధీనము చేసుకోలేదు మరియు పరిహారం చెల్లించబడలేదు అందువల్ల భూ సేకరణ రద్దు చేయబడినట్లు బావించబడింది. పూణే మునిసిపల్ కార్పొరేషన్ మరియు మరొకరు వర్సెస్ హరక్‌చంద్ మిసిరిమల్ సోలంకి అండ్ ఇతరులు., (2014) 3 SCC 183 మరియు జ్ఞానేందర్ సింగ్ & ఇతరులు వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా 23.09.2014 న WP (C) నెం. 1393/2014 కేసుల్లో ఈ కోర్టు యొక్క మునుపటి నిర్ణయంపై హైకోర్టు ఆధారపడింది.

3. ఏది ఏమైనప్పటికీ, హైకోర్టు ముందు అప్పీలుదారు (ల) తరపున ఒక నిర్దిష్ట కేసు అని 4 వ పేరాలో హైకోర్టు ద్వారా నమోదు చేయబడిందని ఆక్షేపిత తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు అని భౌతిక స్వాధీనానికి వీలులేని స్టే ఆర్డర్ కొనసాగుతున్న రిట్ పిటిషన్లలో ఆమోదించబడిన స్టే ఆర్డర్ "2013 చట్టం అమల్లోకి వచ్చిన 01.01.2014 వరకు స్టే ఆర్డర్ కొనసాగుతుందని ఇండోర్ డెవలప్‌మెంట్ అథారిటీ వర్సెస్ మనోహర్‌లాల్ మరియు ఇతరులు., (2020) 8 SCC 129 కేసు లో, ఈ కోర్టు యొక్క రాజ్యాంగ ధర్మాసనం పేరా 366 లో ఈ క్రింది విధంగా గమనించింది:-

"366. పైన పేర్కొన్న చర్చల దృష్ట్యా, మేము ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సమాధానమిస్తాము:

366.1. సెక్షన్ 24(1)(a) లోని నిబంధనల ప్రకారం , 2013 చట్టం ప్రారంభమైన తేదీ 1-1-2014 నాటికి అవార్డు ఇవ్వబడకపోతే, విచారణలో ఎటువంటి లాప్స్ ఉండదు. 2013 చట్టంలోని నిబంధనల ప్రకారం నష్టపరిహారం నిర్ణయించాలి.

366.2. కోర్టు మధ్యంతర ఉత్తర్వుల ద్వారా కవర్ చేయబడిన వ్యవధిని మినహాయించి ఐదేళ్ల విండో వ్యవధిలో అవార్డు ఆమోదించబడినట్లయితే, 1894 చట్టం ప్రకారం 2013 చట్టంలోని సెక్షన్ 24(1)(బి) ప్రకారం చర్యలు కొనసాగుతాయి. ఈ చట్టము రద్దు చేయకపోతే.

366.3. "లేదా" అనే పదాన్ని సెక్షన్ 24(2) లో స్వాధీనం మరియు పరిహారం మధ్య ఉపయోగించిన "నార్" లేక "మరియు" అని చదవాలి. 2013 చట్టంలోని సెక్షన్ 24(2) ప్రారంభించడానికి ముందు ఐదు సంవత్సరాలు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ కాలం పాటు అధికారులు నిష్క్రియాత్మకంగా వ్యవహరించడం వల్ల, ప్రకారం భూసేకరణ ప్రక్రియ యొక్క రద్దు అయినట్లు భూమి స్వాధీనం చేసుకోలేదు మరియు పరిహారం చెల్లించ లేదు. మరో మాటలో చెప్పాలంటే, ఒక వేళ స్వాధీనం చేసుకున్న సందర్భంలో, నష్టపరిహారం చెల్లించకపోతే ఎటువంటి లోపము లేదు. అదేవిధంగా నష్టపరిహారం చెల్లించినా, స్వాధీనం చేసుకోకపోయినా లోపమే లేదు.

366.4. 2013 చట్టంలోని సెక్షన్ 24(2) లోని ప్రధాన భాగంలో "చెల్లింపు" అనే వ్యక్తీకరణ కోర్టులో పరిహారం జమ కలిగి ఉండదు. జమ చేయని పరిణామం సెక్షన్ 24(2) కి సంబంధించిన నిబంధనలో అందించబడింది, ఒకవేళ అది మెజారిటీ భూ స్వాధీనమునకు సంబంధించి జమ చేయకపోతే, సెక్షన్ 4 ప్రకారం భూ సేకరణ కోసం ప్రకటన తేదీ నాటికి లబ్ధిదారులందరూ (భూ యజమానులు) 1894 చట్టం 2013 చట్టంలోని నిబంధనలకు అనుగుణంగా పరిహారం పొందేందుకు అర్హులు. భూసేకరణ చట్టం, 1894 లోని సెక్షన్ 31 ప్రకారం బాధ్యత నెరవేరకపోతే, సెక్షన్ 34 ప్రకారం వడ్డీపేర్కొన్న చట్టం మంజూరు చేయవచ్చు. నష్టపరిహారం

(కోర్టులో) జమ చేయకపోవడం వల్ల భూసేకరణ ప్రక్రియలో జాప్యం జరగదు. ఐదేళ్లు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ కాలం పాటు ఉన్న మెజారిటీ భూ స్వాధీనమునకు సంబంధించి జమ చేయని పక్షంలో, 1894 చట్టంలోని సెక్షన్ 4 ప్రకారం భూసేకరణ ప్రకటన తేదీ నాటికి 2013 చట్టం ప్రకారం "భూ యజమానులకు" పరిహారం చెల్లించాలి .

366.5. ఒక వ్యక్తి 1894 చట్టంలోని సెక్షన్ 31(1) కింద అందించిన నష్టపరిహారాన్ని చెల్లించినట్లు అయితే , సెక్షన్ 24(2) కింద చెల్లించనందున లేదా జమ చేయకపోవడం వల్ల భూ స్వాధీనం రద్దు అయిపోయిందని అభ్యర్థన చేయడానికి అతనికి అనుమతి లేదు. కోర్టులో పరిహారం, సెక్షన్ 31(1) ప్రకారం మొత్తాన్ని ఇవ్వడం ద్వారా చెల్లించాల్సిన బాధ్యత పూర్తవుతుంది . నష్ట పరిహారం స్వీకరించడానికి నిరాకరించిన లేదా అధిక పరిహారం కోసం కోరిన భూ యజమానులు, 2013 చట్టంలోని సెక్షన్ 24(2) ప్రకారం భూస్వాధీన ప్రక్రియ ముగిసిందని అభ్యర్థన చేయలేరు.

366.6. 2013 చట్టంలోని సెక్షన్ 24(2) లోని నిబంధనను సెక్షన్ 24 (1)(బి) లో భాగంగా కాకుండా సెక్షన్ 24(2)లో భాగంగా పరిగణించాలి .

366.7. 1894 చట్టం ప్రకారం స్వాధీనం చేసుకునే విధానం మరియు సెక్షన్ 24(2) ప్రకారం మరణ విచారణ నివేదిక/మెమోరాండం వ్రాయడం ద్వారా పరిగణించబడుతుంది. 1894 చట్టంలోని సెక్షన్ 16 ప్రకారం స్వాధీనం చేసుకోవడంపై అవార్డు ఆమోదించబడిన తర్వాత , రాష్ట్రంలోని భూమికి 2013 చట్టంలోని సెక్షన్ 24(2) కింద ఎలాంటి ఉపసంహరణ అందించబడదు, ఎందుకంటే ఒకసారి స్వాధీనం చేసుకున్న తర్వాత సెక్షన్ 24 కింద ఎటువంటి లోపం ఉండదు.

366.8. 2013 చట్టం అమల్లోకి రాకముందే ఐదేళ్లు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ కాలం పాటు భూమిని స్వాధీనం చేసుకోవడంలో మరియు పరిహారం చెల్లించడంలో అధికారులు విఫలమైతే, విచారణలో రద్దు అయినది భావించే సెక్షన్ 24(2)లోని నిబంధనలు వర్తిస్తాయి . తేదీ1-1-2014 నాటికి సంబంధిత అధికారం వద్ద కొనుగోలు పెండింగ్‌లో ఉంది. ఐదేళ్ల గణనలో కోర్టు జారీ చేసిన మధ్యంతర ఉత్తర్వుల జీవనాధార కాలాన్ని మినహాయించాలి.

366.9. 2013 చట్టంలోని సెక్షన్ 24(2) భూసేకరణ యొక్క ముగించబడిన ప్రక్రియల చట్టబద్ధతను ప్రశ్నించడానికి కొత్త చర్యకు దారితీయదు. 2013 చట్టం అమలు తేదీ అంటే 1-1-2014 లో పెండింగ్‌లో ఉన్న కార్యకలాపాలకు సెక్షన్ 24 వర్తిస్తుంది. ఇది పాతబడిన మరియు గడువుతీరిన అభ్యర్థనలను పునరుద్ధరించదు మరియు ముగిసిన కార్యకలాపాలను తిరిగి తెరవదు లేదా విచారణను తిరిగి తెరవడానికి స్వాధీనం చేసుకునే విధానం యొక్క చట్టబద్ధతను ప్రశ్నించడానికి లేదా స్వాధీనాన్ని చెల్లుబాటు చేయకుండా కోర్టుకు బదులుగా ట్రెజరీలో పరిహారం జమ చేసే విధానాన్ని ప్రశ్నించడానికి భూ యజమానులను అనుమతించదు.

4. కాబట్టి, ఇండోర్ డెవలప్‌మెంట్ అథారిటీ (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో ఈ కోర్టు రాజ్యాంగ ధర్మాసనం యొక్క నిర్ణయం ప్రకారం, స్టే అమలులో ఉన్న కాలాన్ని మినహాయించాలి.

5. ఇండోర్ డెవలప్‌మెంట్ అథారిటీ (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో ఈ కోర్టు నిర్దేశించిన చట్టాన్ని వర్తింపజేయడం మరియు ముఖ్యంగా, చట్టం, 2013 అమలులోకి వచ్చినప్పటికీ, స్టే ఆర్డర్ అమలులో కొనసాగిన కారణంగా 2013 చట్టంలోని సెక్షన్ 24(2) ప్రకారం ప్రశ్నార్థకమైన భూమిని స్వాధీనం చేసుకోలేదు .

6. ఇప్పుడు పూణే మున్సిపల్ కార్పొరేషన్ (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో హైకోర్టు తీసుకున్న ఈ కోర్టు నిర్ణయం మరియు జ్ఞానేందర్ సింగ్ (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో హైకోర్టు తీసుకున్న నిర్ణయంపై ఆధారపడినంత వరకు, పూణే మున్సిపల్ కార్పొరేషన్ (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో ఇండోర్ డెవలప్‌మెంట్ అథారిటీ (పైన పేర్కొన్న) కేసులో ఈ కోర్టు యొక్క రాజ్యాంగ ధర్మాసనం రద్దు చేయబడింది. జ్ఞానేందర్ సింగ్ (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో హైకోర్టు తీసుకున్న నిర్ణయం ఇండోర్ డెవలప్‌మెంట్ అథారిటీ (పైన పేర్కొన్న) విషయంలో ఈ కోర్టు నిర్ణయానికి విరుద్ధంగా ఉంది. అందువల్ల, హైకోర్టు జారీ చేసిన ఆక్షేపిత తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు నిలకడలేనిది మరియు దానిని రద్దు చేసి పక్కన పెట్టడానికి అర్హమైనది.

7. పైన పేర్కొన్న మరియు పైన పేర్కొన్న కారణాల దృష్ట్యా, ప్రస్తుత అప్పీల్ విజయవంతమవుతుంది. 2013 చట్టంలోని సెక్షన్ 24(2) ప్రకారం ప్రశ్నార్థకమైన భూమికి సంబంధించి స్వాధీనాన్ని రద్దు చేసినట్లుగా భావించి, రిట్ పిటిషన్‌ను అనుమతిస్తూ హైకోర్టు ఇచ్చిన ఆక్షేపిత తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు దీని ద్వారా రద్దు చేయబడి, కొట్టివేయబడింది. హైకోర్టులో అసలు రిట్ పిటిషన్ కొట్టివేయబడింది. .

తదనుగుణంగా ప్రస్తుత అప్పీల్ అనుమతించబడుతుంది. ఖర్చులు లేవు.

పెండింగ్‌లో ఉన్న దరఖాస్తులు ఏవైనా ఉంటే వాటిని కూడా పరిష్కరించాలి.

..... న్యాయమూర్తి.

[MR షా]

..... న్యాయమూర్తి.

[CT రవికుమార్]

న్యూఢిల్లీ;

మార్చి 13, 2023.